

**DIE SPRUCHQUELLE Q.
STUDIENAUSGABE GRIECHISCH
UND DEUTSCH**

(Herausgegeben und eingeleitet von Paul HOFFMANN und Christoph HEIL. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft; Leuven: Peeters, 2002. 185 s. ISBN 3-534-16484-9)

Většina novozákonních biblistů předpokládá existenci nedochovaného pramene, kterého užili při sepisování svých evangelií autoři Matoušova a Lukášova evangelia a jenž se dnes běžně označuje zkratkou Q (podle něm. Quelle = pramen). Někteří specialisté se ovšem věnují otázkám spojeným s tímto hypotetickým pramenem, především s jeho rekonstrukcí, velmi intenzivně. V posledním desetiletí 20. století (od r. 1989) se uskutečnila největší badatelská akce v této oblasti. Byl to mezinárodní projekt (*International Q Project*), kterého se zúčastnilo 47 badatelů ze Severní Ameriky i z Evropy. Výsledkem práce byla v roce 2000 publikace kritického vydání pramene Q (*The Critical Edition of Q*), a to současně v nakladatelství Fortress Press (Minneapolis) a Peeters (Leuven), na němž se bezprostředně podíleli tři členové vědeckého týmu: James M. Robinson (Institute for Antiquity and Christianity v Claremontu v Kalifornii), Paul Hoffmann (profesor Nového zákona na Katolické teologické fakultě Univerzity v Bambergu) a John S. Kloppenborg Verbin (Univerzita v Torontu). Tato edice je objemná a poměrně drahá. Proto se pro snazší přístup k výsledkům badatelské práce mezinárodního týmu (např. pro studenty, ale i pro širší okruh odborníků) začala vydávat studijní vydání, která obsahují jen řecký text rekonstruovaného vydání pramene Q, popř. Markových paralel, a překlad těchto a dalších textů do jednoho jazyka

(*The Critical Edition of Q* obsahuje překlady do angličtiny, francouzštiny a němčiny, ale i také např. koptský text paralelních míst apokryfního Tomášova evangelia). V roce 2002 vyšla studijní vydání v angličtině, francouzštině a němčině. Tato vydání byla připravena různými vydavateli, a proto také úvody a komentáře nejsou stejné.

Německé studijní vydání připravil vydavatel velké mezinárodní edice prof. P. Hoffmann (nar. 1933 v Brně) spolu se svým asistentem Ch. Heilem. Toto vydání obsahuje po předmluvě (s. 7–9), která je signována oběma autory, úvod (11–27), jehož autorem je Ch. Heil. Tato část seznamuje s historií, problematikou, obsahem, vznikem a významem pramene Q. Tento úvod je rozdělen na 11 kapitol, přičemž 9. kapitola o teologii pramene Q je členěna na dvě části (o interpretaci Ježíše v Q a o dějinách spásy a eschatologii). Potom po vysvětlení textově kritických značek (29n.) následuje na sudých stranách řecký text pramene Q a na protilehlých lichých stranách jeho překlad do němčiny (32–113). Poznámky k rekonstrukci pramene Q (115–149) pocházejí od P. Hoffmanna. Na stranách 147–174 je připojena konkordance k prameni Q, kterou původně sestavil J. Kloppenborg Verbin a pro toto vydání zpracoval P. Hoffmann. Jedná se vlastně o řecko-německý slovníček rekonstruovaného pramene Q (bez předložek, spojek, členů, osobních a vztažných zájmen) s uvedenými místy výskytu v prameni Q. Publikaci uzavírá bibliografie (175–185), která zachycuje nejen edice Nového zákona a pramene Q, ale také relativně bohatou sekundární literaturu.

Všechny hlavní části si jistě zasluhují pozornost čtenářů, i když právě asi úvod může zvláště upoutat svými docela kon-

krétními údaji o prameni Q, jehož rekonstruovaná podoba se chápe jako jednoznačně určující pro jeho charakteristiku. Tak v závěrečné kapitole úvodu o prameni „Q v dějinách raného křesťanství“ se říká, že svéráz a samostatnost pramene Q „odhaluje tezi o všeobecně uznávané ‚dogmatice‘ v prvním století po Kr. jako anachronistickou a apologetickou“ (27). V pozn. 71 na téže straně se jako negativní příklad této představy uvádí známá věta Vincence z Lerina († před 450), že katolické je to, „co bylo věreno všude, vždy a všemi“. Takové hodnocení i uvedený příklad se jeví na první pohled jako plně adekvátní. Ale zřejmě jen na první pohled. Nehledě na to, že mluvit o „dogmatice“ – byť v uvozovkách – pro první století po Kr. není příliš příhodné, je jasné, že i Vincenc z Lerina jistě nechápal uvedenou zásadu strnulým a mechanickým způsobem (sám vysvětloval, že platí ne kumulativně, nýbrž sukcesivně)¹ a znal určitě Nový zákon natolik, že věděl o kontroverzích v prvotní církvi (Pavel versus zastánci potřeby židovského zákona). Navíc toto hodnocení platí jen za předpokladu, že rekonstruovaná podoba pramene Q zachycuje jeho úplný text (z teologického hlediska aspoň v podstatném smyslu). Zdá se, že právě to zřejmě Ch. Heil, ale i další předpokládají. Na str. 14n. je představena struktura pramene Q, jak se hledá a rekonstruuje např. u biblických knih. Ale je to všechno tak jisté? Na str. 24 se říká, že Ježíšova „smrt na kříži a zmrtvýchvstání nejsou – jako třeba u Pavla a Marka – hodnoceny a reflek-

továny podle významu pro spásu lidí. V Q odpovídá Ježíšova smrt osudu proroků“. Na str. 25 se pak dovídáme o názoru P. Hoffmanna, že představa o Ježíšovi jako soudci se dostala do pramene Q až v době židovské války. Stačilo však samotné vypuknutí této války ke vzniku této teologické myšlenky? Zdaleka nemusíme být odpůrci existence pramene Q (jako je např. britský biblista Mark Goodacre, který sice hájí prioritu Markova evangelia, počítá však s tím, že evangelista Lukáš užil nejen Markova, ale také Matoušova evangelia – srov. jeho nejnovější knihu: *The Case against Q: Studies in Markan Priority and the Synoptic Problem*, Harrisburg, Penn.: Trinity Press International, 2002), abychom si kladli tyto a podobné otázky. Specialisté na pramen Q by možná dokázali na ně dát promptní odpověď, ale přesto se zdá mnohem přesvědčivější rada určená exegetům, aby si každé ráno připomínali, že „Q je hypotetický dokument, jehož přesný rozsah, text, místo a prostředí původu, vrstvy a stupně vzniku nemohou být známy.“² Zdá se, že pro autory německého studijního vydání pramene Q nejsou tyto zásady rozhodně něčím běžným.

Tato studijní publikace má nepochybně svůj význam a může být určitě užitečná. To platí samozřejmě také o velké edici pramene Q, kterou někteří označují jako „definitivní“. V jakém smyslu to může platit, ukáže budoucnost. Už nyní je ovšem třeba mít na paměti, že v těchto publikacích nemáme přístup k prameni Q jako takovému, ale pouze k pokusu o jeho rekonstrukci.

¹ Viz H.-L. BARTH, „Vinzenz von Lérins,“ in *Lexikon der antiken christlichen Literatur*, vyd. S. Döpp a W. Geerlings, 2. vyd., Freiburg etc.: Herder, 1999, s. 628n.

² R. E. BROWN, *An Introduction to the New Testament*, New York etc.: Doubleday, 1997, s. 122, který cituje J. P. Meiera.

Ladislav Tichý

**CO VYZNÁVÁME? ROZHOVOR
NAD KŘESŤANSKÝM KRÉDEM MEZI
EUGENEM DREWERMANNEM
A EUGENEM BISEREM**

*(Připravil Michael Albus. Z něm. originálu
Welches Credo? přel. Jiří Kaplan a Ladislav
Kabát. Brno: CDK, 2003. 204 s.
ISBN 80-7325-009-8)*

Křesťanské krédo, apoštolské vyznání víry, není sbírka mrtvých formulí, které dnes již nikoho nevzrušují. Dokazuje to rozhovor dvou předních německých teologů, kteří se na pozvání redaktora Michaela Albuse sešli, aby pod jeho citlivým moderováním velmi otevřeně diskutovali o obsahu křesťanského kréda.

Eugen Drewermann (nar. 1940) je v německé kulturní oblasti velmi známý jako kontroverzní teolog, kterému jeho ordinář arcibiskup Degenhardt v roce 1991 odňal kanonickou misi k vyučování katolické teologie a krátce nato jej i suspendoval ze všech kněžských funkcí. Nicméně zájem veřejnosti o Drewermana tím ještě vzrostl, neboť tento si dovede získat své posluchače neobyčejně bystrými a pronikavými postřehy, nesmlouvavou kritikou vůči jakékoli autoritě, nevyjímaje církevní struktury, a nevšedním lidským přístupem, založeným na hluboké znalosti lidské duše, a to na základě hlubinné psychologie, kterou úspěšně používá jako vyhledávaný psychoterapeut. Více než padesát knih Eugena Drewermanna patří k bestsellerům, a to nejen v německy mluvících zemích, ale i v jiných zemích Evropy a Ameriky, do jejichž jazyků byly tyto knihy přeloženy. V češtině vyšly v CDK dvě jeho knihy: *Co je důležité, je očím neviditelné. Hlubinně psychologický výklad Malého prince* (1996) a *Tragické a křesťanské.*

Psychoanalýza ve službách morální teologie? (1997).

Eugen Biser (nar. 1918) je znám jako zkušený profesor náboženství, filozofie a fundamentální teologie. Také on publikoval více než padesát knih, získal několik čestných doktorátů a řadu jiných ocenění, stal se členem mnoha teologických společností a komisí. Také jeho práce jsou překládány do cizích jazyků, avšak v češtině bohužel dosud žádná z jeho větších prací nevyšla.

Oba diskutující se značně odlišují povahou, přístupem a zaměřením. Co je však spojuje, je jejich zájem o teologii, o základní pravdy víry a jejich přiblížení dnešnímu člověku, o dialog v nejhlubším slova smyslu. Proto i tam, kde se jejich názory rozcházejí, dovedou hledat společné výchozí body, příbuznost myšlenek a souznění v tom, co je nosné a perspektivní.

Aby diskuse nad křesťanským krédem mohla vůbec začít, museli si oba diskutující nejprve obsáhle vysvětlit výchozí předpoklady. Hovořilo se o genezi křesťanského kréda, o jazykové hře při vyjadřování křesťanských tajemství, o křesťanství, náboženství a církvi, o Druhém vatikánském koncilu, o současném stavu církve, jejích nedostacích a možnostech jejích překonání, o stavu dnešního lidstva, o lidském strachu a jeho překonávání, o úloze církve vzhledem k člověku a lidstvu jako celku. Celá tato diskuse je obsažena v první části knihy, která je nazvána „Horizonty porozumění“.

Teprve po vyjasnění výchozích předpokladů přistoupili oba diskutující k rozboru základních pravd křesťanství, obsažených ve vyznání víry. Neprobírali ovšem křesťanské krédo školometsky po jednotlivých člancích, nýbrž spíše v určitých logických souvislostech. Začali diskusí nad otázkou vykoupení, osvo-

bození člověka, tím se dostali k otázce obrazu Boha v křesťanství, dále k pojetí hříchu a Božího soudu nad ním. Teprve potom přišla na řadu otázka stvoření, přírody a evoluce, ekologie a antropologie. Nakonec došlo i na specificky křesťanská témata, totiž osobu Ježíše Krista, mariánská dogmata, vzkříšení a věčný život. To je obsahem druhé části knihy, nazvané „Vyznání víry“.

Porovnáme-li přínos obou diskutujících ke vzájemnému dialogu, je na první pohled patrná určitá asymetrie a rozdílnost přístupu. Názory a postoje Eugena Bisera jsou klidnější, vyrovnanější a střízlivější, zpravidla také stručněji formulované. Pokud Biser reaguje na obsah řeči svého partnera v dialogu, má jeho vyjádření zpravidla povahu korigující, upřesňující, vyhraňující, ale přitom zároveň vstřícnou a smířlivou. Dovede ocenit kladné stránky přístupu svého partnera i tam, kde s ním v zásadě nemůže souhlasit.

Naproti tomu názory Eugena Drewermanna jsou často zcela nečekané, překvapivé, šokující, provokující a burcující, někdy ovšem dosti jednostranné a zjednodušující. Kritický čtenář s ním nebude moci v řadě případů souhlasit, uvědomí si však nové pohledy a souvislosti, které Drewermann přesvědčivě ukazuje a které tradiční výklad církve dosud opomíjel nebo je podával jen velmi zjednodušeně. V každém případě Drewermannovy postřehy nutí k zamyšlení, k revizi a doplnění, a případně k odvážnému hledání nových cest tam, kde je dosud pole neorané a kde ani ve zjevení nenacházíme dostatečnou oporu pro řešení některých aktuálních problémů současnosti: např. genové inženýrství, ekologie, vztah člověka ke zvířatům a rostlinám, regulace porodnosti, trvale udržitelný rozvoj lidstva, budoucnost

lidského druhu *homo sapiens sapiens* z hlediska evoluce, poslední důvod a smysl utrpení a smrti. V některých otázkách, např. Mariina panenství, je Drewermann evidentně mimo ortodoxii, a i v názorech na Ježíše a jeho vzkříšení, nanebevstoupení a slávu u Boha se vyjadřuje značně nejasně, symbolicky, až vyhýbavě. S tím kontrastuje jasné vyznání Eugena Bisera o víře v Ježíšovo vzkříšení, opřené o svědectví apoštolů, zejména apoštola Pavla. Drewermann má vždycky tendenci spíše problematizovat, než jasné definovat, tvrdit a vyznávat. Od eschatologie utíká spíše k palčivým problémům přítomnosti, jakoby spoléhal na to, že zaujetím správného postoje k těmto problémům, zejména angažovaností za odstranění křivd a násilí vůči člověku, zvířatům i přírodě, se vyřeší i otázka posledního Božího soudu nad člověkem. Nakonec se zdá, že i Biser dává Drewermannovi v mnohém za pravdu, když říká, že věty křesťanského kréda jsou jen „nádobami, které vypovídají spíše o opatrování jejich obsahu, než o obsahu samém“ a že „tento obsah musí být dnešnímu člověku, který hladoví po náboženské zkušenosti, nově odkrýván a přibližován v oblasti jeho prožitků a celého života“.

Knihu lze doporučit všem, kdo se hlouběji zajímají o pochopení pravd křesťanské víry a kdo ji mají předávat nastupujícím generacím na prahu třetího tisíciletí: kněžím, jáhnům, učitelům náboženství, studentům teologie, teologicky vzdělaným laikům, zejména těm, kteří se angažují v politice, hospodářství, v kultuře a ve veřejném životě. Pozorný čtenář najde v knize řadu cenných podnětů k přemýšlení, dalšímu hledání a v neposlední řadě i k praktickému uplatnění ve svém životním snažení.

Kniha je psána svěžím a čtivým jazykem, překladatelům se velmi dobře podařilo přiblížit myšlenky autorů českému čtenáři, a tím mu umožnit vniknout do jejich způsobu myšlení. V knize jsem nenašel gramatické ani stylistické chyby, jen mi vadí, že překladatelé píší slovo „Boží“ s malým „b“ po způsobu nevěřících (tedy „boží“), ač jde o přídavné jméno přivlastňovací od slova „Bůh“, které jakožto věřící v Boha píšeme zásadně s velkým „B“. (Něco jiného je adjektivum „božský“, kde malé „b“ je správné.)

Nakladatelství CDK si zaslouží pochvalu za zpřístupnění knihy českému čtenáři, lze jen litovat, že se tak stalo až s desetiletým odstupem od původního vydání knihy v originále. I tak je však vydání knihy významným obohacením české překladové teologické literatury.

Eduard Krumpolc

RUDOLF GRULICH: SUDETONĚMEČTÍ KATOLÍCI JAKO OBĚTI NACISMU

(Z něm. orig. *Sudetendeutsche Katholiken als Opfer des Nationalsozialismus* [Brannenburg 1999] přel. Jakub Smrčka. *Pontes pragenses*, sv. 23. Praha: Centrum pro náboženský a kulturní dialog při Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze; Brno: L. Marek, 2002. 96 s. ISBN 80-86263-33-9)

Již delší dobu nabízím studentům a studentkám Teologické fakulty JU v Českých Budějovicích seminář, který se zabývá vztahem státu a církve v letech 1938–1989 se zaměřením na jihočeský region. Jeho nedílnou součástí je i mapování pronásledování katolické církve

komunistickým a nacistickým režimem. Proto jsem přivítal vydání knihy Rudolfa Grulicha *Sudetoněmečtí katolíci jako oběti nacismu* Centrem pro náboženský a kulturní dialog při Husitské teologické fakultě UK v Praze.

Autor své dílo rozdělil do šesti kapitol. V první kapitole přibližuje čtenáři všeobecně nacistický proticírkevní boj na území Sudet, přičemž správně kriticky konstatuje, že část sudetského kléru jej zpočátku omlouvala „jako dětskou nemoc určité revoluční periody“.

V druhé kapitole líčí podrobně životní osudy šesti sudetoněmeckých kněží, kteří položili svůj život v boji se zrůdným nacismem – kanovníka katedrální kapituly u sv. Víta dr. Antonína Geberta, kněze řádu německých rytířů P. Heriberta Klugera, augustiniánského řeholního kanovníka P. Romana Scholze, ředitele semináře Karla Schrammery, augustiniána P. Augustina Schuberta a P. Engelmara Unzeitiga, který je přezdíván „anděl z Dachau“. Třetí část knihy je věnována medailonkům Eduarda Schlusche, Josefa Toppelta – seniora Kolpingova tovaryšstva – a řeholní sestry Restituty Kafkové. Následující kapitoly přinášejí souhrnně základní data dalších sudetoněmeckých kněží, kteří během nacistické diktatury ztratili život, byli vězněni v koncentračních táborech či byli jinak pronásledováni.

Jak výstižně praví editor knihy Doc. Dr. Jan B. Lásek v úvodní části, dílo Rudolfa Grulicha „dostatečnou měrou ukazuje, že ne všichni sudetští Němci byli nadšeni Hitlerem a hnědým morem“. Vždyť jen z katolických kněží, kteří působili v odtržených pohraničních částech českobudějovické diecéze během let 1939–1945, tři zahynuli v koncentračním táboře v Dachau, dalších pět jich věznění v koncentračních táborech přežilo, 16

kněží muselo opustit své farnosti, protože v nich, popřípadě v celých Sudetech dostali zákaz pobytu a 14 kněží bylo gestapem vyšetřováno a vesměs odsouzeno k peněžitě pokutě.

V závěru knihy nalezne čtenář slovníček použitých místních názvů a to česko-německý a německo-český. Knihu Rudolfa Grulicha také doprovází četný fotografický materiál archivních dokumentů a portrétů jednotlivých osobností z řad pronásledovaných sudetoněmeckých katolíků.

Je samozřejmé, že dílo Rudolfa Grulicha nemůže na 96 stranách přinést vyčerpávající informace, proto si ve vši úctě k autoru práce dovolím doplnit, popřípadě poopravit některé údaje jeho knihy. Pokud jde o sudetoněmecké kněze odtržených částí českobudějovické diecéze vězněné delší čas ve věznicích a koncentračních táborech, kniha by si zasloužila následující doplnění:

- Dr. Josef Hüttl, arciděkan v Horšovském Týně po Msgre. Leopoldu Klimovi (ten byl zatčen gestapem 18. 6. 1941), zatčen 19. 3. 1943 a uvržen do koncentračního tábora v Dachau, kde byl až do konce války.
- P. Johann Sailer, farář v. v., vězněn od roku 1941 v Linci, Drážďanech, Českých Budějovicích a internačním táboře v Zásnukách.

Z těch kněží, kteří byli gestapem vyšetřováni a museli opustit místo svého působení je zajisté nutno připomenout a doplnit postavu Dr. Tcelina Jaksche, O. Cist., opata kláštera ve Vyšším Brodě, generálního vikáře odtržených farností českobudějovické diecéze. Vždyť byl jako jeden z prvních kněží ze Sudet vyšetřován gestapem. Zatčen byl 21. listopadu 1938 a přes měsíc vyšetřován v Linci a Českém Krumlově. Po propuštění

se již nemohl vrátit do svého kláštera ve Vyšším Brodě a musel žít po celou dobu 2. světové války v klášteře Porta Coeli u Tišnova.

Pokud jde o opravy, termín *Domkapitular* lze přeložit vhodněji jako kanovník katedrální kapituly či jako dómský kanovník. Použitý překlad „kapitulní kanovník“ (s. 17) nevystihuje rozdíl mezi kanovníkem katedrální a kolegiální kapituly.

Vychovatel v domě rakouského následníka trůnu Ferdinanda d'Este byl ThDr. Otto Stanovsky a ne Stankovsky (s. 17). Mimochodem i on byl nacistickým režimem žalářován, a to ve Straubingu. Dožil se sice dnů svobody, ale na následky týrání ve vězení umírá 5. 12. 1945.

Tvrzení, že pražští kanovníci (autorem jsou míněni kanovníci katedrální kapituly u sv. Víta) měli zřídka udělované privilegium pontifikálií (s. 17) je poněkud zavádějící. Vždyť toto právo měli i jiní kanovníci, ať už katedrálních či kolegiálních kapitul. V Praze např. kanovníci Královské kolegiální kapituly na Vyšehradě, v českobudějovické diecézi probošt a děkan katedrální kapituly, v Olomouci pět dignitářů katedrální kapituly... Dokonce i mnozí duchovní správci významných míst měli toto privilegium, např. v českobudějovické diecézi farář-prelát v Českém Krumlově či probošt v Jindřichově Hradci.

Přes tyto opravdu drobné nedostatky lze knihu Rudolfa Grulicha označit za velmi přínosnou, neboť jednoznačně poukazuje na nenávist nacionálních socialistů vůči katolické církvi a také na to, jak praví editor Doc. Dr. Jan B. Lásek, že křesťané se ve velké většině „nedali strhnout duchem doby a že si byli vědomi svého poslání, které plnili tou měrou, že se nezastavili ani před mučednictvím.“

Martin Weis

PAVEL KOBLASA:
BUQUOYOVÉ. STRUČNÉ DĚJINY RODU

(Předmluva Bohumír Němec.
České Budějovice: Veduta, 2002. 80 s.
ISBN 80-903040-1-X)

Řekneme-li Buquoyové, nejspíše se nám vybaví postava císařského generála Karla Bonaventury Buquoye, který se zapsal do našich národních dějin svou účastí v bitvě na Bílé hoře. Snad si někdo i vzpomene na mediální kauzu neúspěšného pokusu o restituci jihočeských majetků tohoto rodu, které byly vyvlastněny na základě Benešových dekretů. Ovšem s původem a dějinami tohoto rodu není širší veřejnost seznámena. Vždyť čeští historici se věnovali tomuto rodu pouze okrajově a jak uvádí nakladatel v předmluvě knihy, zachovávali o rodu Buquoyů „téměř programové mlčení“, které se stalo „údělem takřka veškeré (tzv. nové) pobělohorské šlechty.“

Proto je třeba velice ocenit, že čtenářské obci byla předložena kniha, která sice co do počtu stran patří mezi ty útlejší, ale která přesto přináší podstatné informace o rodu Buquoyů. Autor ve spolupráci s nakladatelem knihu rozdělil do několika částí.

V první části, která je věnována dějinám rodu, seznamuje čtenáře s „bájným“ zakladatelem tohoto rodu, rytířem Alexandrem de Longueval, který podle legendy doprovázel již roku 1080 poutníky na cestě do Svaté země. A poté již od postavy Antoina de Longueval, který padl roku 1190 v Gaze, prvního historicky doložitelného prapředka rodu, provází čtenáře spleťtými dějinami rodu až k současnému hlavnímu představiteli rodu Buquoyů, hraběti Michaelu Karlovi. V medailoncích věnovaných jednotlivým

představitelům rodu a jejich manželkám dokazuje, že to nebyl rod pouze „válečnický“. Vždyť např. Jiří František Buquoy, žijící na konci 18. a v první polovině 19. století proslul jako známý polyhistor a národohospodář, kterému se podařilo na novohradském panství vynalézt a produkovat černé sklo – hyalit. Miloval hudbu, podporoval umělce a také Národní muzeum v Praze. Za zmínku stojí, že v revolučním roce 1848 byl pro své radikální názory dokonce částí revolučních studentů považován za možného kandidáta na český královský trůn. Proto byl také zatčen, internován a vypovězen z Prahy. Jeho bratr Ludvík Arnošt byl zase nadaným malířem, po kterém se nám dochovalo mnoho překrásných krajinomaleb v romantickém duchu.

V dalších částech knihy se autor zabývá problematikou vývoje majetkových poměrů rodu v zahraničí a v Čechách, s tím, že jednotlivým panstvím Nové Hradky, Rožmberk, Přísečnice a Haunštejn je věnována samostatná kapitola. Celou knihu vhodně doplňují i kapitoly věnované palácům rodu v Praze, rodinnému archivu a rodovému erbu. Pro větší přehlednost jsou v knize uvedeny i dějiny rodu v datech, rodokmeny a jmenný i místní rejstřík. Knihu také doprovází četné fotografie portrétů představitelů rodu, jejich sídel, náhrobních kamenů, znaků atd.

Nakladatel v předmluvě vyslovuje přání, aby se kniha *Buquoyové: Stručné dějiny rodu* stala nejenom zdrojem informací, nýbrž i „pomocníkem při řešení našich českých, složitých a rozporuplných postojů k mezním dějinným zvrátům a v daném kontextu i ke šlechtě...“ Pevně věřím, že tato kniha k dosažení tohoto cíle přispívá a všem milovníkům historie ji proto doporučuji k přečtení.

Martin Weis

**MARTIN WEIS:
MARIÁNSKÉ KVĚTY**

(Praha: Sursum, 2003. 175 s.)

Autor nedávno vydaného a oblíbeného díla *Mariánské zrcadlo* znovu dokázal, že mariánská tematika z pohledu historika je mu velmi blízká. Pokračováním této knihy jsou *Mariánské květy*, které vyšly právě letos v nakladatelství Sursum. Pisatel rozebírá mariánskou úctu v církevních dějinách starověku, středověku i novověku a ukazuje na její nepřetržitou kontinuitu. Připomíná, že i M. Jan Hus byl velkým ctitelem Panny Marie, což je málo publikováno. Před očima čtenářů defilují známé osobnosti církevního života v českých zemích i ve světě, které byly zároveň i velkými mariánskými ctiteli a ctitelkami. Setkáváme se zde s neúnavným a nadšeným propagátorem jednoty s pravoslavným olomouckým arcibiskupem Antonínem Cyrilem Stojanem, ale i s „českou sv. Terezičkou“ Aničkou Zelíkovou, zakladatelkou Kongregace Sester Nejsvětější Svátosti Marii Magdalenou Šebestovou, zakladatelem Kongregace Bratří Nejsvětější Svátosti P. Václavem Klementem Petrem, českobudějovickým biskupem Josefem Hlouchem aj. Ze světových postav novověku se zde nacházejí mj. i sv. Jan Bosko, sv. Maxmilián Maria Kolbe, sv. Karel Foucauld a sv. P. Pio (Francesco Forgione).

Pisatel prezentuje Pannu Marii zároveň i jako vzor křesťanské ženy a matky. Na několika stránkách ukazuje, že to byl právě mariánský kult, co ve starověku i středověku poskytlo ženě opravdovou důstojnost. Autor se přitom opírá o slova prefekta Kongregace pro nauku víry kardinála Ratzingera,

který řekl italskému novináři V. Messorimu: „Pohledem na ni [Marii] je Církev chráněna před zmužštělou představou, která v Církvi vidí nástroj společensko-akčního programu...“ (s. 144).

Nejcennější na Weisově knize je ovšem celistvý historický pohled na problematiku mariánské úcty. Fakta, která zde uvádí, dokládají, že Maria měla vždycky v Církvi své místo jako Matka Boží a Bohorodička, což bylo kontinuálně přítomno v církevní nauce a také v projevech křesťanského umění. Není tedy pravdivou představa, že mariánský kult v tom rozsahu, jak ho známe z lidové zbožnosti, pochází až ze středověku nebo dokonce z baroka. I když je samozřejmě pravdou, že v těchto obdobích dějin dosahuje svého vrcholného rozkvětu, úcta k Matce Vykupitele, Panně a Bohorodičce, je doložitelná už od nejstarších dob křesťanských dějin, jak o tom svědčí chrámy zasvěcené Panně Marii už ze 4. stol. Weisova kniha znamená právě v tomto veliký přínos nejen pro teology-mariology, ale též pro církevní historiky, kteří se tak mohou opřít o kompendium dokladů nepřetržitého trvání mariánského kultu takřka od počátků existence Církve.

Radomír Malý

**MATKA PÁNĚ, PAMÁTKA –
PŘÍTOMNOST – NADĚJE**

(Symposium nad dokumentem Mezinárodní papežské mariánské akademie)

Katedra systematické teologie na CMTF UP v Olomouci pořádala dne 16. 9. 2003 jednodenní symposium věnované dokumentu Mezinárodní papežské mariánské akademie *Matka*

Páně, památka – přítomnost – naděje, který je k dispozici v českém překladu vydaném Karmelitánským nakladatelstvím. Uvedený elaborát je významným příspěvkem k mnohostrannému rozvoji mariologie, a proto si zasluhuje pozornost nejen odborníků, ale také širší veřejnosti. Zaměření poměrně obsáhlého spisu je výrazně interdisciplinární, proto byli jako přednášející přizváni představitelé celé řady oborů a disciplín. Sympozium bylo pořádáno v rámci vnitřního fakultního grantu na podporu studentské vědecké činnosti.

Po úvodním pozdravení a předložení hlavních záměrů sympozia stručně představil zmíněný dokument prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D., jenž podtrhl, že v dokumentu lze vytušit obavy, aby mariologie nebyla chápána jako izolovaná disciplína. Autoři dokumentu hledají vazby mezi mariologií a ostatními obory, protože k hlubšímu porozumění víry docházíme, když zkoumáme vzájemné vazby mezi jednotlivými pravdami víry. Zmiňovaný dokument nemá magisteriální povahu.

Následovala biblická sekce příspěvků. Doc. Petr Chalupa, Th.D., se vyjádřil k 24. odstavci dokumentu, kde se připomíná, že Písmo má být duší posvátné teologie. V dokumentu se dále poukazuje na současné prohloubené studium textů Písma o Matce Páně. Doc. Chalupa se zaměřil na dvě osoby v dokumentu jmenované, ženy Starého Zákona, Jael a Judit, které měly v Izraeli osvoboditelské poslání.

Doc. Ladislav Tichý, Th.D., poznamenal, že Markovo evangelium na rozdíl od Lukášova evangelia, v němž máme už počátky mariologie, je aspoň na první pohled vůči Ježíšově matce dosti kritické. Důležitější je zde asi teologická koncepce nepochopení Ježíšova poslání jeho učedníky a blízkými než přesné zachycení historické události.

Přítomnost děl církevních otců a středověkých mistrů v dokumentu zhodnotil Mgr. Jiří Žůrek, posluchač PG studia na CMTF. V dokumentu je vzpomenu 19 církevních otců a 27 středověkých autorů. Mariologické citace jsou uvedeny převážně jako sousloví, mariánské tituly, termíny. U řady autorů nacházíme, že poslušná Maria je antitypem neposlušné Evy.

Z hlediska fundamentální teologie se textu věnoval Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., Th.D., který upozornil, že ve spektru oborů v dokumentu chybí teologie mimokřesťanských náboženství a věnoval se otázce přítomnosti Marie z Nazareta v Koránu. Není bez významu, že někteří muslimové prosí Pannu Marii o přímluvu, naproti tomu pohled judaismu na Pannu Marii je silně kritický.

O problematice lidové zbožnosti a úcty pohovořil prof. Pavel Ambros, Th.D. Podotkl, že v dokumentu se nezmiňuje lidová zbožnost jako taková. Tázel se, kam umístit problematiku lidové zbožnosti a snažil se doplnit článek 29 předloženého dokumentu. Mariánská lidová zbožnost jednotlivce se dá zařadit pod *sensus fidei fidelis* a *sensus fidei fidelium* potvrzuje její význam. *Sensus fidei fidelium* se týká celku, má komunitní charakter, kdežto *sensus fidei fidelis* se týká jednotlivce, má osobní charakter. Individuální pochopení předmětu víry je vždycky částečné. Například v *Enchiridion symbolorum* se dá zakoušet napětí mezi *sensus fidei fidelis* a *sensus fidei fidelium*.

Vztahu mariologie a ekleziologie byl věnován příspěvek Richarda Machana, Th.D., který připomněl, že teologické proudy vycházející ze soukromých mariánských zjevení (Lurdy, Lassaleta) daly vzniknout teologii výsad. V dokumentu je Maria představována jako syntéza celé teologie. Můžeme tvrdit,

že dogmatické úvahy o Marii počaly pramenit z christologie. Mariologie nesmí být čistě mariánská, jinak jí hrozí degenerace. Titul církve „*Virgo ecclesia*“ má svůj kořen v Marii. Církev je totiž více než struktura. Je vnitřně plodná, což kalkující mysli uniká. Nikdo přece nemůže milovat instituci, musí za ní stát někdo živý. Církev je tudíž vnímána jako živoucí bytost spojená s Pannou Marií.

O poměru mezi mariologií a trinitologií, christologií a teologií mimokřesťanských náboženství se zmínil ve svém příspěvku prof. Ctirad V. Pospíšil, Th.D. Podotkl, že v dokumentu je důležitá pasáž o metodě. Dokument má podle Pospíšila celebrativní ráz a zrcadlí se v něm typicky římská mentalita.

Ekumenické hledisko analyzoval ThDr. Walerian Bugel. Uvedl, že si zasluhují povšimnutí články dokumentu 11 a 68–70, ovšem celkově se dá říci, že ekumenismus v dokumentu je selektivní. Vážným problémem je terminologie.

Otázka inkulturace byla tématem, o němž hovořil Dr. Ludvík Dřímál, Th.D. Inkulturace je vtělení víry do kultury, i mariologie tedy musí počítat s inkulturací. Inkulturace je procesem, na němž se podílí celá místní církev.

Zajímavý byl příspěvek prof. MUDr. Květoslava Šipra, CSc., o vlivu christologického dogmatu na hodnocení důstojnosti lidské osoby v prenatalním stadiu vývoje. Maria je exemplum, je matkou života, který je posvátný a dobrý od počátku až do konce.

ThLic. Lucie Cincialová se soustředila na problematiku mariánské spirituality a upozornila na skutečnost, že úcta k Marii není příčinou, nýbrž důsledkem úcty k Ježíši z Nazareta. Správně se nemá mluvit o mariánské spiritualitě, ale o mariánském rozměru křesťanské spirituality.

Mgr. Josef Rýznar představil zakladatele MPMA K. Baliče. Student pátého ročníku magisterského studijního programu teologie Daniel Vícha pohovořil o adhortaci Pavla VI. *Marialis cultus*. Vylučuje se zde možnost mluvení o P. Marii jako o spoluvykupitelce. České překlady mariánských mešních formulářů analyzoval ThLic. Ing. Pavel Kopeček. Mgr. František Urban, posluchač PG studia dogmatiky na CMTE, představil mariologii Jana Husa, která je podle jeho analýzy plně v souladu s katolickou ortodoxií a spiritualitou.

Tomáš Káňa

Anotace

TEOLOGIE & SPOLEČNOST

Odborný teologický čtvrtletník, který vycházel od roku 1995 v brněnském Centru pro studium demokracie a kultury pod názvem *Teologický sborník*, se od letošního ročníku modifikoval do dvouměsíčníku nazvaného *Teologie & Společnost*. Nová podoba časopisu nabízí nejen poutavější typografii a čtenářsky vděčnější úpravu, ale především přesnější vymezení tematického záběru časopisu, jímž je na jedné straně oblast vztahu náboženství a společnosti, a na straně druhé oblast vztahu náboženství a kultury.

První číslo se věnovalo tématu náboženství a politika v Izraeli. Politolog Marek Čejka pojednal o úloze jednotlivých proudů judaismu v politickém prostředí Státu Izrael. Michael Walzer ukázal na historické proměny židovských postojů ke světské politice. Goetz Nordbruch analyzoval popírání holocaustu v současných arabských médiích. První číslo dále přineslo rozhovor o církvi v české společ-

nosti se sociologem Janem Spoustou, portrét francouzského historika náboženství Michela de Certeaua, esej o vlivu Tolkienova katolicismu na jeho dílo *Pán prstenů*, článek o nových filmech K. Zannussiho a recenzi knihy D. Kertzera o úloze Vatikánu na vzestupu moderního antisemitismu.

Druhé číslo se zabývalo fenoménem kulturního boje v 19. století. O údělu katolické církve v období kulturních bojů pojednal historik Drahomír Suchánek. Článek Rudolfa Morseye pak podrobně líčí průběh Bismarckovy preventivní války proti katolicismu. Druhé číslo dále nabízí rozhovor o současné spiritualitě se sociálním ekologem Bohuslavem Blažkem, esej o pojetí svobody v katolicismu a zenovém buddhismu, dosud nepublikovaný článek Jana Čepa o druhém pražském procesu s duchovními, přehledovou recenzi na tituly z nakladatelství Sefer a recenzi na poslední knihu A. Solženicyna o vztahu Rusů a Židů.

Třetí číslo se věnovalo velice aktuálnímu tématu: otázce spravedlivé války a vztahu jednotlivých náboženských proudů k válce. Číslo dále přineslo rozsáhlou diskusi o úloze, kterou mají hrát křesťané a židé v současných demokratických společnostech, esej o problematických interpretacích džihádu v západním univerzitním prostředí a článek o novém filmovém zpracování Lemova příběhu *Solaris*.

Čtvrté číslo bylo věnováno utopiím. Labyrintem utopií a utopického myšlení čtenáře provedli Karel Skalický v článku o novověkém utopismu a křesťanské eschatologii, Mona Ozoufová v pojednání o novější historiografii a filozofii utopií a Petr Bláha ve své apologii neuskutečnitelného. Rozhovor s Pavlem Hradilkem z Institutu ekumenických studií v Praze se zabýval příčinami slabé

věřohodnosti církve pro společnost i pro její věřící a možnými cestami ke zlepšení této nedůvěry. Rubrika Portrét je věnována vzpomínce na nedávno zesnulou teoložku a básnířku Dorotheu Sölleovou. Vedle medailónu z pera Jiřího Munzara se zde objevuje také závěrečná pasáž o bezmoci Boha ve světě z její prvotiny *Zastoupení* a rozhovor, který poskytla bezprostředně před smrtí jednomu německému listu. Redakce se ještě jednou vrátila k tématu spravedlivé války, a to výměnou názorů mezi dvěma americkými katolíky, Paulem Griffithsem a Georgem Weigelem. Zatímco Griffiths hájí tzv. novou zdrženlivou pozici, Weigel se snaží ukázat, že taková interpretace odporuje tradici spravedlivé války, jež je součástí katolické doktríny již od Augustina. V rubrice Film se Greg Watkins zamýšlí nad vztahem charakteristicky filmových a náboženských prvků v kinematografii.

Páté číslo je věnováno náboženským, státním a národním symbolům identity. Na prolínání těchto rovin symbolických významů poukazují články Maurice Agulhona (o postavě francouzské Marianny), Jana Fingerlanda (o kulturní historii rituální obřízky), Luboše Kropáčka (o symbolice islámského půlměsíce) a Marka Čejky (o izraelských státních symbolech). Rubrika Portrét patří levicové aktivistce a křesťanské mystičce Simoně Weilové. Pozornost čtenářů zaslouží delší článek ve druhé části, věnovaný kněžství v době romantismu od současného francouzského historika Philippa Boutryho. Číslo dále přináší esej o současné módní vlně protikatolických filmů a obsáhlejší recenzi kontroverzní knihy Johna Cornwella o Piovi XII., která nese název *Hitlerův papež*.